

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือและกระบวนการที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคนที่มีคุณภาพ สามารถปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุข และสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535)

การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพจะเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนามนุษย์ ในการจัดการศึกษานั้นประกอบด้วยกระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการนิเทศ ซึ่งมีผู้เกี่ยวข้องด้วยกันหลายฝ่ายที่ต้องทำงานร่วมกัน มีความเข้าใจเป้าหมายปลายทางที่ตรงกัน บุคคลที่สามารถทำให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดคือ ครู เพราะครูมีบทบาทในการสร้างคุณภาพของผลผลิตทางการศึกษา ครูจึงเป็นตัวกำหนดอันสำคัญต่อประสิทธิภาพของนักเรียน ฉะนั้นครูจึงควรได้รับการพัฒนาที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะ ในด้านการจัดการเรียนการสอน และความรู้ทางด้านวิชาการที่ทันต่อเหตุการณ์ โดยมีผู้บริหารเป็นผู้ดูแลช่วยเหลือ หนุนนำและบริหารการนำหลักสูตร ซึ่งนับว่าเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญยิ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ทั้งเป็นที่ยอมรับกันว่าขั้นตอนการนำหลักสูตรนั้นเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญในการชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตรโดยตรง เพราะเป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ การนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพได้นั้นจะต้องอาศัยกิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ เช่น การจัดทำเอกสารและคู่มือการนำหลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริการและการบริหารหลักสูตร การดำเนินการสอนตามหลักสูตร และการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร (สังต์ อุทรานันท์, 2528) ศึกษานิเทศก์จะเป็นผู้สนับสนุนและส่งเสริมให้โรงเรียนนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ตาม

เป้าหมายที่กำหนด โดยพยายามให้คำแนะนำปรึกษา ช่วยเหลือครูและผู้เกี่ยวข้องให้รู้จักวิธีการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนการประเมินผลการเรียนการสอน ทั้งเป็นการพัฒนาครูให้เกิดความงอกงามในอาชีพ (Good, 1973)

ภารกิจหลักของศึกษานิเทศก์คือการนิเทศการศึกษา อันเป็นความต้องการของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่จะให้ศึกษานิเทศก์เป็นผู้ช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริมการเรียนการสอนให้บังเกิดผลตามมาตรฐานทางวิชาการ ซึ่งตรงกับความต้องการอย่างมากของโรงเรียน กลุ่มโรงเรียนที่จะได้รับการนิเทศจากศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับการเป็นวิทยากรประชุมอบรมและสัมมนาทางวิชาการ (สมติ ศรีแก้ว, 2535) ในงานวิจัยของ ณรงค์ หัตถโกเมธ (2533) พบว่า ศึกษานิเทศก์มีการปฏิบัติกรมการมาก ในด้านการจัดอบรมครูเพื่อเสริมทักษะจำเป็น ส่วนการสาธิตการสอนที่จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุผลนั้นยังมีการปฏิบัติได้น้อยมาก อาจจะมีสาเหตุมาจากปัญหาการพัฒนาศึกษานิเทศก์ ด้านเทคนิควิธีการนิเทศที่จะให้สอดคล้องกับการพัฒนาวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษายังมีน้อย ตลอดจนการวางแผนการปฏิบัติงาน การสร้างสื่อเครื่องมือในการนิเทศการศึกษาซึ่งสื่อและเครื่องมือเป็นสิ่งสำคัญของการนิเทศการศึกษา แต่ในสภาพความเป็นจริงในการปฏิบัติยังประสบปัญหาในเรื่องนี้อยู่มาก ไม่ว่าจะเป็นด้านการผลิต การایش และการบริการ งานวิจัยของ โสพิศ กฤษณะโกกรูณี (2534) พบว่า ศึกษานิเทศก์มีความต้องการเสริมทักษะในด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการและมีความรอบรู้ในสิ่งที่จะนำไปแนะนำให้ผู้อื่นปฏิบัติได้ นับว่าเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรนิเทศ กอปรกับวิทยาการต่าง ๆ เจริญมากขึ้น เทคโนโลยีทางการศึกษา มีความก้าวหน้าอย่างมากมาย รวดเร็ว ศึกษานิเทศก์จะต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าเหล่านั้น โดยเฉพาะการแนะนำครูให้มีการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของการจัดการเรียนการสอน ในกรณีนี้ศึกษานิเทศก์ควรเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญและมีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี เพราะการมีบุคลิกที่ดีก่อให้เกิดความศรัทธาแก่ครูและผู้รับการนิเทศ รวมไปถึงการที่จะชี้ให้เห็นถึงคุณค่า ความสำคัญและความจำเป็นของการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาด้วย (ธวัชชัย เทียงธรรม, 2524)

นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาแนวคิดไปจากเดิมมาก ในสมัยแห่งยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีความเคลื่อนไหวถ่ายเทความรู้ ข่าวสาร ข้อมูล จะเลื่อนไหลไปสู่กันและกันได้ทุกหนทุกแห่งทั่วโลกภายในพริบตา โดยไร้พรมแดนขีดชั้นความเป็น "สากล" ทำให้

มีการต่อสู้แข่งขันกันบนเวทีโลกเพิ่มความเข้มข้นรุนแรงมากยิ่งขึ้น เรื่องคุณภาพของคนและคุณภาพของผลผลิตของแต่ละประเทศ จะเป็นประเด็นที่ต้องเร่งพัฒนา (สิบบนนท์ เกตุทัต, 2537) ในศาสตร์ทางด้านเทคโนโลยีการศึกษามีการขยายขอบเขตออกไปอย่างกว้างขวาง เนื่องจากความเจริญของศาสตร์และความต้องการของสังคม บทบาทของศึกษานิเทศก์จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเป็นผู้ที่สามารถประยุกต์ และวิเคราะห์สื่อต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเนื้อหาของหลักสูตร มีความสามารถในการออกแบบ การนำ การผลิต ตลอดจนการให้คำแนะนำในการใช้สื่อได้ มีลักษณะงานเกี่ยวกับการจัดการฝึกอบรมแนวคิดของการนำสื่อและวิธีการทางเทคโนโลยีการศึกษา การพัฒนา การเผยแพร่ การประชาสัมพันธ์ การแนะนำและการวางแผนการใช้วัสดุอุปกรณ์ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนประสิทธิภาพของงาน (บุญเลิศ ศาสศรี, 2517) และ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2532) ได้กล่าวถึงเทคโนโลยีทางการศึกษาว่า มีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิภาพได้ จากสาเหตุของปัญหาที่สำคัญบางประการและเป็นผลมาจากความบกพร่องของระบบการศึกษา คือคุณภาพของผลผลิตทางการศึกษายังไม่สามารถบรรลุตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาได้ จึงได้มีการแนวคิดที่ 3 คือเทคโนโลยีทางการศึกษา มาช่วยปรับปรุงให้ระบบการศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแต่เดิมการดำเนินการของระบบการศึกษาก่อนเป็นแบบ 2 มิติ คือมีการบริหารและงานวิชาการ ในการที่นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเข้ามามีบทบาทในลักษณะของแนวคิด วิธีการ ตลอดจนเครื่องมือ สื่อในการถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์ เป็นการช่วยให้ครูสามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้อย่างมั่นคงถาวร นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา สองคำนี้มักใช้ควบคู่กันไปในกระบวนการศึกษา

ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2523 ได้กำหนดหน้าที่และภารกิจของศึกษานิเทศก์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ ตามมาตรา 14 ของพระราชบัญญัติคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2533 ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัยในเรื่องเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการนิเทศการศึกษา
2. เผยแพร่ความรู้ด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และผลการวิเคราะห์วิจัยที่เป็น

ประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรในสังกัด

3. นิเทศติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา
 4. ประสานงานทางด้านวิชาการ แก่หน่วยงานทางการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 5. ดำเนินการส่งเสริมการนิเทศภายในโรงเรียน เพื่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
 6. ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานทางการศึกษา ตามแผนงานและโครงการที่กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ มอบหมาย และขอความร่วมมือ
 7. พัฒนาการนิเทศ และให้บริการทางการศึกษา
 8. งานวิชาการอื่น ๆ ที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย
- (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ [สปช.], 2533ก)

จากหน้าที่และภารกิจของศึกษานิเทศก์ ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดไว้ ศึกษานิเทศก์จึงมีความจำเป็นต้องศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัยในเรื่องเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการนิเทศการศึกษาที่ตรงกับขอบข่ายงานที่ได้รับมอบหมาย โดยมีการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการและวิเคราะห์ปัญหาเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนและการนิเทศการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด โดยศึกษานิเทศก์ต้องทำการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งแนวคิด วิธีการ หรือกระบวนการในการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาการเรียนการสอนและการนิเทศการศึกษา ให้มีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการดำเนินการดังกล่าวนี้ ศึกษานิเทศก์ต้องมีการวางแผนงาน เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความสำคัญของสภาพปัญหาและความต้องการ สร้างทางเลือกที่หลากหลาย ตัดสินใจเลือกแนวทางที่มีความเป็นไปได้สูงสุดในการปฏิบัติ แล้วกำหนดแนวทางวิธีการในการออกแบบ การสร้าง การพัฒนาแนวคิด วิธีการ สื่อหรือเครื่องมืออื่น ๆ แล้วจึงนำไปทดลองใช้ในกลุ่มย่อยเพื่อ การทดลอง มีการรวบรวมข้อมูลจากการประเมินผลการทดลองใช้ วิเคราะห์ข้อมูล และนำผลจากการวิเคราะห์ จัดทำระบบสารสนเทศเพื่อช่วยในการตัดสินใจว่าควรปรับปรุงหรือพัฒนาในส่วนใดบ้าง เพื่อให้เกิดนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อการนิเทศการศึกษา ทั้งในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิภาพของงาน แล้วนำเสนอ เผยแพร่ ผลงาน ผลการวิเคราะห์ วิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรในสังกัด และศึกษานิเทศก์ยังต้องปฏิบัติในภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนา

รูปแบบ และวิธีการนิเทศการศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาเทคนิคการนิเทศการศึกษาที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มประสบการณ์และสอดคล้องกับท้องถิ่น มีการสนับสนุนการดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวบรวม ผลิตภัณฑ์ เผยแพร่ และให้บริการนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่เหมาะสม ซึ่งรวมถึงการนำเทคโนโลยีชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน

แผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้มีนโยบายสนับสนุนการค้นคว้าวิจัย การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งให้มีการติดตามกำกับและประเมินผลอย่างเป็นระบบ จึงได้จัดโครงการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา เป็นการสนองนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาวิทยาศาสตร์ ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีความมุ่งหมายเพื่อส่งเสริม สนับสนุน ให้หน่วยงานทุกระดับของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้คิดค้น ประดิษฐ์ ประยุกต์ เผยแพร่ แลกเปลี่ยน และนำนวัตกรรมซึ่งได้แก่ แนวคิด วิธีการใหม่ทางการศึกษาที่ได้มีการทดลองใช้ การปฏิบัติ มีการพัฒนา จัดระบบ และมีการวางแผน โดยเฉพาะ เข้ามาปรับปรุงวิธีการที่กระทำอยู่เดิมและเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้แก้ปัญหาและพัฒนาการศึกษา (สพช., 2535)

ด้วยความจำเป็นของศึกษานิเทศก์ตามภารกิจ หน้าที่ความรับผิดชอบ และการสนองนโยบายของหน่วยงาน ศึกษานิเทศก์จึงต้องให้ความสำคัญต่อการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอน และ การนิเทศการศึกษา โดยมีการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานด้านการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา กอปรกับยังไม่มีการศึกษาและวิจัยในเรื่องนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการดำเนินการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
2. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่พัฒนาและนำเสนอวัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษาแก่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และได้รับการพิจารณาผ่านตามเกณฑ์ของคณะกรรมการข้าราชการครู ในปี พ.ศ. 2534-2537 และคณะกรรมการตรวจกลั่นกรองผลงานทางวิชาการของข้าราชการครู สายงานการนิเทศการศึกษา

2. ขอบเขตการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการดำเนินการและปัญหาการดำเนินการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อการนิเทศการศึกษา โดยใช้กรอบแนวคิดที่ปรับจากขอบข่ายงานการพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษาของสมาคมเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา (AECT, 1977) และขอบข่ายโครงการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช., 2535) ซึ่งประกอบด้วย

2.1 การศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการในการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

2.2 การวางแผน การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

2.3 การสร้าง/พัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

2.4 การทดลองใช้วัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษา

2.5 การประเมินผลการทดลองใช้วัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยี

ทางการศึกษา

2.6 การปรับปรุงเพื่อพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

2.7 การนำเสนอเผยแพร่นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

2.8 การตรวจกลั่นกรองนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาของคณะ

กรรมการ

คานิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา หมายถึง การคิดค้น ประดิษฐ์ ประยุกต์ เผยแพร่ แลกเปลี่ยนแนวคิดวิธีการใหม่ ๆ ทางการศึกษาซึ่งได้มีการทดลองใช้ ปฏิบัติ มีการพัฒนา จัดระบบและมีการวางแผนโดยเฉพาะ เข้ามาปรับปรุงวิธีการที่กระทำอยู่เดิม มาใช้แก้ปัญหาและพัฒนาการศึกษา รวมทั้งการรวบรวมเผยแพร่เทคโนโลยีชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น

นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา หมายถึง แนวคิด วิธีการใหม่ หรือปรับปรุงใหม่ มาใช้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อแก้ปัญหา หรือพัฒนาการศึกษาให้ก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การนิเทศการศึกษา หมายถึง การกระทำด้วยความพยายามทุกวิถีทางของผู้นิเทศในการให้คำแนะนำ ปรึกษา ช่วยเหลือ สนับสนุน แก่ผู้รับการนิเทศให้สามารถทำงานในหน้าที่ให้ดีขึ้น และบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

ศึกษานิเทศก์ หมายถึง ศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่พัฒนาและนำเสนอ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาแก่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และได้รับการพิจารณาผ่านตามเกณฑ์ของคณะกรรมการข้าราชการครู ในปี พ.ศ. 2534-2537

คณะกรรมการ หมายถึง คณะกรรมการตรวจกลั่นกรองผลงานทางวิชาการของข้าราชการครู สายงานการนิเทศการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นข้อมูลและแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียน
2. เป็นข้อมูลและแนวทางแก่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในการกำหนดนโยบายและทิศทางในการพัฒนาทักษะศึกษานิเทศก์ และการจัดโครงการเพื่อส่งเสริมความรู้ และฝึกปฏิบัติการพัฒนาผลงาน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย